

Jakub Jurowicz

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Prawa i Administracji
ORCID: [0009-0002-7113-5992](https://orcid.org/0009-0002-7113-5992)

Małgorzata Paja

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Prawa i Administracji
ORCID: [0009-0003-0779-9636](https://orcid.org/0009-0003-0779-9636)

Wykorzystywanie w biznesie treści generowanych przez sztuczną inteligencję – praktyczne *case study* zarządzania ryzykiem prawnoautorskim

Streszczenie

Tekst został poświęcony biznesowemu ryzykom wynikającym ze stosowania w przedsiębiorstwach sztucznej inteligencji (dalej: „AI”) – związanym z brakiem powstania lub brakiem skutecznego nabycia praw autorskich do generacji AI. Zawarta w tekście analiza przedstawia genezę powstawania takich ryzyk, związaną ze stopniem przygotowania przedsiębiorców do wdrożenia narzędzi AI w swoich przedsiębiorstwach, a następnie omawia wybrane przykłady takich ryzyk. Autorzy tekstu skoncentrowali się na omówieniu zagrożeń wynikających ze spornego statusu prawnego generacji AI na gruncie prawa autorskiego (w szczególności w branży IT) i praktycznych konsekwencjach braku nabycia praw autorskich do dzieł tworzonych przy wykorzystaniu AI – z uwzględnieniem orzecznictwa sądów krajów członkowskich UE w tym zakresie. Analiza ryzyk biznesowych została omówiona w szczególności w kontekście relacji pracownik–pracodawca oraz w kontekście relacji pracodawca–klient. Zawarta w tekście analiza obejmuje również omówienie obszarów zarządzania ryzykiem związanym ze stosowaniem narzędzi AI. W tekście omówiono również stosowane przez praktyków prawa rozwiązania mające na celu zabezpieczenie omówionych ryzyk, przedstawiając i analizując przykłady rozwiązań na gruncie prawa umów oraz przykłady działań zmierzających do odpowiedniego przygotowania przedsiębiorców oraz pracowników do odpowiedzialnego stosowania narzędzi AI.

Słowa kluczowe:

AI, utwór, ryzyko, przedsiębiorca, zarządzanie, biznes

1. Wstęp

Narzędzia AI są już powszechnie stosowane w biznesie, w tym w branży kreatywnej przez takie podmioty jak software house’y, agencje marketingowe lub biura

architektoniczne. Środowisko biznesowe poszukuje jak najprostszych rozwiązań, aby określić i zminimalizować ryzyka związane ze stosowaniem narzędzi AI i potencjalnym naruszeniem cudzych lub brakiem ochrony swoich praw autorskich.

Czy pomimo trwającej dyskusji na temat statusu generacji AI (outputu uzyskanego po wprowadzeniu promptu) można korzystać z AI w sposób bezpieczny, tj. niepowodujący zbyt dużego ryzyka naruszenia cudzych praw autorskich lub braku nabycia takich praw od swoich pracowników lub współpracowników? Uważamy, że tak, i w naszym artykule skupimy się na krótkiej analizie dostępnych aktualnie rozwiązań prawnych, pozwalających przedsiębiorcom świadomie zarządzać ryzykiem, jakie powoduje stosowanie narzędzi AI w sferze praw autorskich.

2. Brak powszechnej świadomości ryzyka związanego ze stosowaniem narzędzi AI

Perspektywa optymalizacji czasu, kosztów, zasobów w związku z korzystaniem z narzędzi AI zachęca przedsiębiorców do wdrażania takich rozwiązań. Z obserwacji, jakich dokonujemy w naszej praktyce zawodowej, wynika, że w większości przypadków w kalkulacji zysków i strat korzystania z narzędzi AI przedsiębiorcy w ogóle nie uwzględniają analizy ryzyka prawnoautorskiego lub całkowicie je marginalizują. Często wśród przedsiębiorców pojawia się przekonanie, że korzyści, jakie dają narzędzia AI, są tak duże, że kwestię praw autorskich można zignorować.

Dobrze rozumiemy biznesowe benefity, jakie wynikają z korzystania z narzędzi AI. Strategicznym błędem, z perspektywy prowadzenia biznesu, jest jednak korzystanie z nich w sposób przypadkowy i nieskoordynowany. Zarządzanie ryzykiem to kluczowa cecha decydująca o rynkowym sukcesie. W taki sam sposób przedsiębiorca powinien podchodzić do korzystania z narzędzi AI.

W obserwowanej przez nas praktyce obrotu gospodarczego pojawiają się twierdzenia, że skoro racjonalni przedsiębiorcy powszechnie korzystają z narzędzi AI, to być może ochrona prawnoautorska generacji AI nie jest konieczna. Ta sama praktyka pokazuje nam jednak, że wyzwania i problemy powstałe w wyniku nieuporządkowanego korzystania z narzędzi AI pojawią się dopiero kilka lub kilkanaście lat później, kiedy świadomość prawna w tym zakresie stanie się bardziej powszechna. W naszej ocenie im szybciej zostaną rozstrzygnięte kwestie prawnoautorskie związane ze stosowaniem AI, tym większa korzyść dla gospodarki i mniej strat dla przedsiębiorców.

Błądność wnioskowania o nieistotności zagadnień prawnoautorskich w kontekście narzędzi AI dobitnie pokazują aktualne spory dotyczące korzystania z komponentów oprogramowania na licencjach *open source*. Wśród *software house*'ów korzystanie z komponentów na licencjach *open source* jest powszechne, natomiast świadomość konsekwencji prawnych z tym związanych jest znikoma. Powszechne są sytuacje, w których przedsiębiorca jest przekonany, że posiada prawa autorskie do kodu źródłowego i dystrybucję swojego produktu opiera na modelu licencyjnym, pomimo tego, że w skład kodu źródłowego takiego produktu wchodzi komponenty udostępniane na tzw. wirusujących licencjach *open source* (tzw. licencjach *copyleft*), które często uniemożliwiają komercyjne licencjonowanie kodu. Jak bowiem przyjmuje się w doktrynie, implementacja do oprogramowania elementów kodu udostępnianych na licencjach *open source*, zawierających klauzule wirusujące / klauzule *copyleft* (np. *GNU General Public License v.3*¹), skutkuje wystąpieniem tzw. efektu wirusowego, polegającego na „infekowaniu” całości oprogramowania, które konsekwentnie musi być w całości udostępniane na zasadach *open source*².

W naszej ocenie podobne wyzwania i spory będą miały miejsce na gruncie narzędzi AI – stosowanych obecnie tak samo powszechnie jak dotychczas używano (i wciąż jest tak) oprogramowania typu *open source*. Dlatego naszym zawodowym celem powinno być wspieranie przedsiębiorców w świadomym korzystaniu z narzędzi AI.

3. Portfolio IP przedsiębiorstwa a narzędzia AI.

Wybrane obszary zarządzania ryzykiem związanym ze stosowaniem narzędzi AI

Przedmiotem niniejszego opracowania są kluczowe aspekty zarządzania przez przedsiębiorców ryzykiem prawnym związanym z zagadnieniami prawnoautorskimi i wykorzystywaniem AI w przedsiębiorstwie. Przedstawione rozważania dotyczą problematyki:

1) kwalifikacji treści generowanych przez AI jako utworów chronionych prawem autorskim lub jako wytworów, które nie podlegają takiej ochronie;

¹ Treść licencji GNU General Public License v.3, <https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.html> [dostęp 4.06.2024].

² P. Wasilewski, *Open source w umowach IT*, [w:] *Licencjonowanie i prawa autorskie w umowach IT – aspekty praktyczne*, LEX/el. 2021.

2) zarządzania portfolio własności intelektualnej przedsiębiorstwa powstającej z wykorzystaniem narzędzi AI – co obejmuje:

- a) analizę relacji prawnych pomiędzy pracownikami oraz współpracownikami a pracodawcami w kontekście korzystania przez tych pierwszych z narzędzi AI (w tym w kontekście tworzenia wewnętrznych polityk i formułowania w umowach o pracę klauzul umownych skutecznie chroniących interes pracodawcy),
- b) stosowanie klauzul umownych zabezpieczających interes pracodawcy, którego pracownicy korzystają z narzędzi AI w umowach zawieranych przez takiego pracodawcę z klientami.

Istotnym elementem analizy jest również ocena wpływu ewentualnego zakwestionowania ochrony prawnoautorskiej generacji AI na wycenę własności intelektualnej przedsiębiorstwa.

3.1. Zagadnienia wstępne – utwór czy wytwór

Nie sposób omawiać zagadnień dotyczących zarządzania ryzykiem wynikającym ze stosowania narzędzi AI, nie rozstrzygając w sposób chociażby uproszczony kwestii ochrony prawnoautorskiej generacji AI.

Zgodnie z brzmieniem art. 1 ust. 1 z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych³ przedmiotem prawa autorskiego (tj. utworem) jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. Jak wskazuje się w doktrynie, utwór może stanowić jedynie efekt twórczości człowieka – aby dane dzieło uznać za utwór chroniony prawem autorskim, musi on być wynikiem twórczej pracy osoby fizycznej⁴. Wytwory generowane przez narzędzia naśladujące ludzki proces twórczy nie są uznawane za utwory⁵. Kluczowe dla uzyskania statutu utworu jest, aby człowiek miał decydujący wpływ na powstanie dzieła, nadając mu twórczy i indywidualny charakter⁶.

³ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. z 2022 r. poz. 2509 (dalej: „pr. aut.”).

⁴ E. Laskowska-Litak, [w:] R. Markiewicz (red.), *Ustawy autorskie. Komentarze, Tom I. Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2021, komentarz do art. 1 pr. aut., teza 49.

⁵ A. Niewęgłowski, [w:] *idem* (red.), *Prawo autorskie. Komentarz*, Warszawa 2021, komentarz do art. 1 pr. aut., teza 1.

⁶ *Ibidem*.

Rezultat „samodzielnej” pracy AI nie spełnia cech utworu i nie przysługuje mu ochrona prawnoautorska⁷. Generacja ta jest jedynie wytworem należącym do szeroko rozumianej domeny publicznej⁸. Jednak już twórczy dobór fragmentów kodu wygenerowanego przez AI lub twórcza modyfikacja projektu lub materiału marketingowego stworzonego przez AI będą podlegały ochronie prawnoautorskiej. Kwestia ta jest jednak w rzeczywistości znacznie bardziej zniuansowana. Naszym zdaniem korzystanie z narzędzi AI w celu tworzenia tekstów, grafik, dźwięków itp. może odbywać się według trzech scenariuszy⁹ – tak jak dotychczas rozważano to w kontekście twórczości z wykorzystaniem komputerów:

1) treści są generowane przez AI „samodzielnie”, a użytkownik narzędzia ogranicza swoją rolę do wprowadzenia prostego promptu i nie modyfikuje tak powstałej generacji – mamy wtedy do czynienia z tzw. *purely AI-generated works*¹⁰ lub inaczej – *machine-generated work*¹¹;

2) treści są tworzone przez człowieka ze wsparciem narzędzi AI (tzw. *computer assisted creativity*¹² lub inaczej – *machine-enhanced works*¹³), jak w przypadku korzystania z narzędzi do obróbki grafiki, w których moduły AI są wykorzystywane np. do zwiększenia dokładności zaznaczania i wycinania elementów;

3) treści są „współtworzone” przez człowieka i AI, jak choćby w przypadku uzupełniania przez AI wyciętych i pustych miejsc w grafice lub na zdjęciu.

Największe ryzyko (w zasadzie graniczące z pewnością) braku powstania utworu i chroniących go praw autorskich powstaje w pierwszej ze wskazanych sytuacji. Ograniczenie się przez użytkownika do wprowadzenia krótkiego i nieskomplikowa-

⁷ R. Markiewicz, *ChatGPT i prawo autorskie Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2023, nr 2(160), s. 146.

⁸ A. Stanek, *Kto jest twórcą, a kto zarobi na wytworach AI? Prawa autorskie a sztuczna inteligencja*, <https://www.forbes.pl/opinie/prawa-autorskie-a-sztuczna-inteligencja-kto-jest-tworca/n8tlx9b> [dostęp 4.06.2024]; R. Rozwadowski, *Uregulowanie zasad działania sztucznej inteligencji jest konieczne*, <https://www.prawo.pl/prawo/sztuczna-inteligencja-a-skutki-braku-uregulowan-prawnych,522083.html> [dostęp 4.06.2024]; P.P. Juściński, *Prawo autorskie w obliczu rozwoju sztucznej inteligencji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2019, nr 1.

⁹ D. Flisak, *Odpowiedzi na pytania ze szkolenia pt. „Sztuczna inteligencja: zrozumieć, opanować, zastosować. Prawne aspekty funkcjonowania”, które odbyło się 5 lutego 2024 r.*, LEX/el. 2024.

¹⁰ A. Trapova, *Copyright for AI-generated works: a task for the internal market?*, https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10166871/1/Trapova_Trapova%20-%20Copyright%20for%20AI-generated%20works%20a%20task%20for%20the%20internal%20market%20-%20reworked_05122022_clean_final.pdf [dostęp 4.06.2024].

¹¹ D. Flisak, *Odpowiedzi...*

¹² D. Flisak, *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, LEX/el. 2018, komentarz do art. 1 pr. aut., teza 4.

¹³ D. Flisak, *Odpowiedzi...*

nego promptu w celu nakazania AI realizacji określonego zamysłu na kształt generacji i dokonania przez nią „samodzielnego” doboru parametrów tworzonej treści nie spełnia bowiem przesłanek uznania za utwór¹⁴.

Ryzyko ulega znacznemu zmniejszeniu w drugim ze wskazanych scenariuszy. Jeśli AI jest wykorzystywane jedynie w formie narzędzia ułatwiającego pracę twórcy (np. pomaga wycinać, obrabiać lub modyfikować elementy powstającego dzieła, justować tekst itp.), to co do zasady przemawia to za uznaniem takiego dzieła za twórczość człowieka chronioną prawem autorskim¹⁵ – innymi słowy, sytuacja ta nie będzie znacząco różnić się od tworzenia przez człowieka utworów w postaci animacji, grafik komputerowych itp.

Najwięcej kontrowersji towarzyszy jednak trzeciej z przedstawionych sytuacji, tj. powstawaniu treści „współtworzonych” przez człowieka i AI. Mowa tutaj o tworzeniu dzieła zarówno przez człowieka, jak i maszynę – w sposób wielopoziomowy, tj. gdy wkłady AI i człowieka tworzą jedną całość¹⁶. Do takiej sytuacji dochodzi np., gdy fotografia stworzona i obrobiona przez człowieka jest następnie modyfikowana przez AI poprzez np. wygenerowanie zupełnie innego tła niż ujęte przez człowieka, dodawanie nowych elementów na fotografii, wypełnianie luk powstających przez wycięcie przez fotografa niektórych elementów zdjęcia.

W ostatnim z omówionych przykładów, aby zwiększyć prawdopodobieństwo uznania, że użytkownik AI wniósł w powstanie generacji wkład twórczy pozwalający na powstanie ochrony prawnoautorskiej, taki użytkownik nie może ograniczać się do wprowadzania prostych promptów, a powinien maksymalizować swój wysiłek twórczy poprzez np. wielokrotne promptowanie, wprowadzanie promptów zawierających znaczną liczbę szczegółów wpływających na kształt generacji, a nawet powinien podjąć się następczej obróbki generacji¹⁷.

Należy stwierdzić, że o powstaniu praw autorskich do generacji AI będzie decydowała indywidualna ocena każdej z nich. Nie jest możliwe sztywne (np. procentowe) określenie stopnia swobody wyborów dokonanych przez użytkownika AI, tak samo jak nie jest to możliwe w przypadku oceniania utworów nie będących generacją AI. Innymi słowy, ograniczenie się przez użytkownika AI do zdawkowego i niefinezyjnego określenia w prompcie jedynie tego, co powinna przedstawiać ge-

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Por. szerzej o możliwościach twórczego wykorzystywania AI: Z. Okoń, *Czy w Midjourney można stworzyć utwór?*, <https://www.linkedin.com/pulse/czy-w-midjourney-mo%C5%BCna-stworzy%C4%87-utw%C3%B3r-zbigniew-oko%C5%84-cvywf/> [dostęp 20.05.2024]; D. Flisak, *Odpowiedzi...*

neracja, z pewnością nie wystarczy do uznania takiej generacji za utwór. Im bardziej jednak użytkownik, za pomocą promptów, będzie intensywniej wpływał na kształt generacji (np. coraz bardziej szczegółowo określając styl, atmosferę, układ, rozmycie tła, sposób badania światła itd.), tym większa szansa na powstanie utworu¹⁸.

3.2. Jak w praktyce wykazać, że generacja AI jest utworem?

Powyższa kwestia wydaje się jasna, jednak w praktyce kluczowe może okazać się udokumentowanie twórczego wkładu w pracownika/współpracownika w powstanie utworu. Dla przykładu, sąd czeski, rozstrzygając spór pomiędzy grafikiem a praską kancelarią adwokacką, oddalił powództwo o ochronę prawnoautorską, wytoczone przez grafika, który przy wykorzystaniu AI wykonał na rzecz pozwanej kancelarii zamówienie w postaci identyfikacji graficznej. Powód domagał się ustalenia, że jest autorem spornej grafiki, a także zobowiązania pozwanej kancelarii do usunięcia grafik ze strony internetowej oraz zakazania jakiegokolwiek innego postępowania, mogącego zagrozić lub naruszyć prawa powoda jako autora grafik. Naruszenia swoich praw powód upatrywał w upublicznieniu grafik bez jego zgody na stronie internetowej kancelarii.

Powództwo zostało oddalone z uwagi na fakt, że powód nie sprostął ciężarowi dowodu w zakresie sposobu powstania grafiki (w tym przede wszystkim, kto i jakich promptów użył w celu stworzenia grafiki). Powód argumentował, że AI wytworzyła grafiki na podstawie jego poleceń, dlatego to jemu przysługują prawa autorskie. Grafik nie był jednak w stanie wykazać, jak przebiegał ten proces – w szczególności nie przedstawił treści poleceń (promptów) jakie wydawał, aby uzyskać docelowe generacje (*output*). Z tym stanowiskiem nie zgodził się sąd (wyrok Sądu Miejskiego w Pradze z dnia 11 października 2023 r.¹⁹).

3.3. Narzędzia AI w relacji pracownik–pracodawca

Ryzyka związane z korzystaniem z narzędzi AI w biznesie są najwyższe, kiedy AI jest wykorzystywana w sposób zupełnie dowolny przez pracowników przedsiębiorstwa, bez jakiegokolwiek planu i kontroli. Dla przejrzystości wywodu, w tej części opracowania, przedsiębiorcę, którego pracownicy wykorzystują AI, będziemy nazywać zbiorczo „pracodawcą”.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Wyrok Sądu Miejskiego w Pradze z 11 października 2023 r., 10 C 13/2023, https://justice.cz/documents/14569/1865919/10C_13_2023_10/108cad3e-d9e8-454f-bfac-d58e1253c83a [dostęp 21.05.2024].

Zgodnie z brzmieniem art. 12 ust. 1 pr. aut., jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią inaczej, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron. Zgodnie z przyjmowanym w doktrynie poglądem nabycie przez pracodawcę praw autorskich do utworu stworzonego przez pracownika ma charakter pochodny²⁰. **Oznacza to, że pracodawca nabywa prawa autorskie do utworu dopiero, jeśli uprzednio nabędzie je pracownik-autor.**

W kontekście ryzyka braku nabycia praw autorskich przez pracodawcę należy również odnieść się do art. 74 ust. 3 pr. aut., zgodnie z którym prawa majątkowe do programu komputerowego stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy przysługują pracodawcy, o ile umowa nie stanowi inaczej. W odróżnieniu od nabycia praw przez pracodawcę praw do utworu na podstawie art. 12 pr. aut. nabycie przez pracodawcę praw do programu komputerowego stworzonego przez jego pracownika ma charakter pierwotny. Oznacza to, że pracodawca nabywa prawa autorskie do stworzonego przez pracownika programu komputerowego, nie będąc następcą prawnym pracownika-autora. Takie nabycie jest konstytutywne – pracodawca uzyskuje nowe, nieistniejące wcześniej prawo²¹.

Oba omówione przypadki nabycia przez pracodawcę praw autorskich do pracowniczych utworów (lub programów komputerowych) mogą nie ziścić się w przypadku nieodpowiedniego korzystania przez pracowników z narzędzi AI. Jeśli bowiem pracownik będzie korzystał z narzędzi AI w taki sposób, że:

1) dostarczone pracodawcy treści (teksty, grafiki, programy komputerowe itp.) będą stanowić zaledwie wspomniany wyżej *purely AI-generated content* lub

2) treści będą „współtworzone” przez pracownika i AI bez wniesienia przez pracownika wkładu twórczego umożliwiającego uznanie generacji za utwór, – to w takiej sytuacji, odpowiednio w przypadku utworów pracowniczych określonych w art. 12 pr. aut. – pracownik nie będzie mógł z mocy prawa przenieść praw autorskich na pracodawcę, a w przypadku programów komputerowych, o których mowa w art. 74 pr. aut. – pracodawca nie nabędzie takich praw w sposób pierwotny. W obu bowiem przypadkach nie będziemy mieli do czynienia z utworami, a zatem nie powstaną prawa autorskie, które może nabyć pracodawca.

²⁰ J. Ożegalska-Trybalska, [w:] R. Markiewicz (red.), *Ustawy autorskie. Komentarze, Tom I. Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2021, komentarz do art. 12 pr. aut., teza 13.

²¹ A. Niewęglowski, *op. cit.*, komentarz do art. 74 pr. aut., teza 5.

Dobrym przykładem sytuacji, w których zobrazowane ryzyko braku nabycia praw autorskich może się zmaterializować, jest branża IT. Aktualnie powszechne jest korzystanie przez programistów z narzędzi AI podczas prac nad kodem programu komputerowego. Jako przykładowe narzędzie może posłużyć GitHub Copilot, który może być w pracy pracownika-programisty wykorzystywany na różne sposoby. Może np. jedynie weryfikować poprawność kodu stworzonego przez pracownika, tworzyć mniejsze elementy kodu, ale może również generować prawie całość funkcjonującego programu komputerowego lub generować mniejsze fragmenty kodu na podstawie instrukcji pracownika²² (tzw. *snippets*)²³. W tym drugim przypadku potencjalnie możliwa jest sytuacja, w której pracownik nie wniesie swojego wkładu twórczego do programu komputerowego i w konsekwencji nie będzie możliwe nabycie praw autorskich przez pracodawcę. W obecnym stanie techniki korzystanie z takich narzędzi AI co do zasady i tak wymaga twórczego wkładu człowieka, a narzędzia AI mają jedynie charakter wspomagający. Nie zmienia to jednak faktu, że korzystanie z narzędzi AI może sprawić, że w procesie tworzenia oprogramowania będzie mniej elementów twórczych niż w przypadku pracy bez takich „wspomagaczy”. Jeśli wkład ludzki potrzebny do osiągnięcia końcowego efektu stanie się zbyt mały, aby uznać go za rezultat pracy człowieka, to takie dzieło nie będzie chronione prawem autorskim²⁴.

Ponadto, warto w tym miejscu wspomnieć o krzyżującym się ryzyku korzystania przez pracowników ze „stockowego” kodu komputerowego udostępnianego na wspomnianych już wcześniej „wirusujących” licencjach typu *open source* oraz wspomnianego powszechnego korzystania w branży IT z narzędzi AI typu GitHub Copilot. W takim stanie faktycznym potencjalnie możliwa jest sytuacja, w której pracownik, tworząc program komputerowy, wykorzysta do stworzenia znacznej części kodu znalezione przez siebie w sieci elementy wirusującego oprogramowania typu *open source*, a następnie elementy te zostaną scalone lub zmodyfikowane przez ww. narzędzie AI²⁵. W takiej sytuacji powstaje ryzyko braku nabycia przez pracodawcę

²² A. Wachowska, M. Ręgorowicz, K. Dymek, *Programisto, czy nadal „tworzysz”?* Prawa autorskie a korzystanie z Copilot i innych narzędzi AI wspierających tworzenie oprogramowania, <https://www.traple.pl/programisto-czy-nadal-tworzysz-prawa-autorskie-a-korzystanie-z-copilot-i-innych-narzedzi-ai-wspierajacych-tworzenie-oprogramowania/> [dostęp 21.05.2024].

²³ F. Rabbi, A. Champa, M. Zibran, R. Islam, *AI Writes, We Analyze: The ChatGPT Python Code Saga*, [w:] *21st International Conference on Mining Software Repositories (MSR '24)*, April 15–16, 2024, Lisbon, Portugal, s. 177.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Przykład takiego zastosowania narzędzi AI wskazano w B. Berabi *et al.*, *B. Prompts for GPT-3.5 & GPT-4*, [w:] *DeepCode AI Fix: Fixing Security Vulnerabilities with Large Language Models*, Zurich 2024, <https://arxiv.org/pdf/2402.13291> [dostęp 4.06.2024].

praw autorskich do kodu dostarczonego przez programistę. Ponadto, pozostała część oprogramowania, która została połączona ze zmodyfikowanymi przez AI (ale wciąż wirusującymi elementami oprogramowania *open source*), będzie podlegać „zainfekowaniu” licencją *open source* i zgodnie z zasadami takiej licencji możliwości jego komercjalizacji będą ograniczone (brak możliwości odpłatnego licencjonowania, konieczność udostępnienia kodu źródłowego).

Skutki wskazanych zagrożeń ujawniają się na wielu płaszczyznach. Przykładowo:

1) brak nabycia praw autorskich do kodu programu komputerowego w podanych scenariuszach może uniemożliwić odliczenie 50% kosztów uzyskania przychodów (KUP)²⁶. Koszty uzyskania przychodu to wydatki, jakie ponosi się, aby osiągnąć przychód. Dla pracownika, który w ramach swoich obowiązków pracowniczych tworzy utwory, koszty te wynoszą 50% uzyskanego przychodu, pomniejszonego o składki ZUS (zazwyczaj 20%). Aby skorzystać z możliwości rozliczenia 50% KUP, zgodnie z brzmieniem art. 22 ust. 9 pkt 3) ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁷, wynagrodzenie uzyskane przez pracownika musi zostać wypłacone z tytułu przeniesienia praw autorskich przez twórcę utworu (a więc także programu komputerowego). Zaistnienie sytuacji, w której w jednym z przedstawionych scenariuszy wykorzystania przez pracownika narzędzi AI nie dochodzi do powstania praw autorskich, siłą rzeczy nie jest możliwe nabycie takich praw przez pracodawcę, a co za tym idzie – w naszej opinii nie dochodzi do spełnienia wymogów przywołanego art. 22 ust. 9 pkt 3) ustawy o PIT i brak jest możliwości odliczenia 50% KUP;

2) ziszczenie się jednego z opisanych scenariuszy wykorzystania przez programistę narzędzi AI i konsekwentny brak nabycia przez pracodawcę praw autorskich będą skutkować tym, że pracodawca, w myśl zasady *nemo plus iuris*, nie będzie w stanie skutecznie licencjonować lub przenieść praw do elementów powstałych w taki sposób na swoich klientów – a tym samym prawidłowo wykonać umowy z takimi klientami. Nie dość, że w realiach kontraktowych taka sytuacja może prowadzić do obciążenia pracodawcy karami umownymi, to jeszcze powstaje ryzyko, że z dostarczonych klientowi elementów programu komputerowego,

²⁶ Z zastrzeżeniem, że nie dotyczy to sytuacji omówionego wyżej pierwotnego nabycia praw autorskich przez pracodawcę programisty, tj. gdy pracodawca i programista nie zmodyfikują umownie reguły z art. 74 pr. aut. – por. Interpretacja Ogólna Ministra Finansów z dnia 15 września 2020 r., Nr DD3.8201.1.2018, w sprawie zastosowania 50% kosztów uzyskania przychodów do honorarium autorskiego, Dz. Urz. MF z 2020 r. poz. 10.

²⁷ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2024 r. poz. 226 (dalej: „ustawa o PIT”).

z uwagi na brak ochrony prawnoautorskiej, będą mogli korzystać np. jego konkurenci²⁸. Alternatywna ochrona praw do oprogramowania może być co prawda realizowana na podstawie przepisów o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ale jest to w praktyce znacznie trudniejsza podstawa dochodzenia roszczeń niż przepisy ustawy prawnoautorskiej.

3.4. Generacje AI – wybrane zabezpieczenia umowne

Przygotowanie wewnętrznej polityki bezpiecznego korzystania z narzędzi AI to jednak nie wszystko. W celu zabezpieczenia interesu przedsiębiorcy korzystanie z narzędzi AI powinno mieć swoje odzwierciedlenie w odpowiednich postanowieniach umownych. Tyczy się to w szczególności uwzględnienia w umowach okoliczności wykorzystania modeli AI w kontekście postanowień dotyczących transferu praw autorskich. Rekomendowane jest zadbanie o umieszczenie stosownych klauzul zarówno w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z ich pracownikami lub współpracownikami, jak i w umowach, które tacy przedsiębiorcy zawierają ze swoimi klientami.

Dla przejrzystości wyводу, w tej części opracowania przedsiębiorcę, którego pracownicy lub współpracownicy wykorzystują narzędzia AI, będziemy nazywać zbiorczo „przedsiębiorcą”, jego pracowników lub współpracowników – zbiorczo mianem „współpracownika”, a kontrahentów takiego przedsiębiorcy będziemy zbiorczo określać pojęciem „zamawiający”.

3.4.1. Precyzyjne wskazanie, że narzędzia AI będą wykorzystywane do wykonania umowy

W przypadku gdy przedsiębiorca dostarcza usługi lub wykonuje dzieła z użyciem narzędzi AI, kwestia ta powinna być wyraźnie wskazana w umowie, a zakres podziału ryzyka związany z korzystaniem z narzędzi AI powinien być jasno ustalony w umowie.

Tutaj przykładowa, przygotowana przez autorów klauzula informująca o korzystaniu przez przedsiębiorcę z narzędzi AI: „Zamawiający przyjmuje do wiadomości i akceptuje fakt, że niektóre elementy Dzieła dostarczane zgodnie z Umową mogą zostać opracowane przy użyciu «systemów AI» (tj. systemów maszynowych, które zostały zaprojektowane do działania z różnym poziomem autonomii po ich wdrożeniu oraz które mogą wykazywać zdolność adaptacji po ich wdrożeniu, a także które – na potrzeby wyraźnych lub dorozumianych celów – wnioskuje, jak generować na

²⁸ *Ibidem*.

podstawie otrzymanych danych wejściowych wyniki, takie jak predykcje, treści, zalecenia lub decyzje, które mogą wpływać na środowisko fizyczne lub wirtualne)”²⁹.

To przykładowe postanowienie jest dość ogólne i zabezpiecza bardziej przedsiębiorcę niż zamawiającego. W negocjacjach zamawiający mógłby oczekiwać sprecyzowania przez przedsiębiorcę narzędzi AI, jakie będą wykorzystywane przy wykonywaniu umowy, tak aby bardziej kompleksowo ocenić ryzyka. Jednocześnie częstym błędem popełnianym przez przedsiębiorcę jest bezrefleksyjne składanie w umowie oświadczeń, że usługi lub dzieło zostaną wykonane przez niego samodzielnie, będą stanowić utwór i nie będą posiadały wad prawnych. W przypadku składania takich oświadczeń przedsiębiorca bierze na siebie nieświadomie wszelkie ryzyka związane z korzystaniem z narzędzi AI, nawet jeśli biznesowo uzasadnione mogłoby być, aby część tego ryzyka ponosił zamawiający.

3.4.2. Zobowiązania gwarancyjne oraz klauzule indemnifikacyjne

Kolejną kwestią umowną jest ustalenie zakresu odpowiedzialności przedsiębiorcy i ryzyka ponoszonego przez zamawiającego w związku z korzystaniem z narzędzi AI poprzez odpowiednie określenie oświadczeń gwarancyjnych: „Wykorzystanie elementów Dzieła stworzonych przy wykorzystaniu systemów AI (i) nie spowoduje konieczności udzielenia podmiotom trzecim licencji do kodu źródłowego przekazanego przez zamawiającego w celu wykonania Dzieła przez przedsiębiorcę, ani kodu źródłowego opracowanego przez przedsiębiorcę dla zamawiającego w ramach lub w związku z wykonywaniem Dzieła oraz (ii) nie będzie ograniczać zamawiającego w zgodnym z Umową korzystaniu lub rozporządzaniu Dziełem”.

Powyższe przygotowane przez autorów postanowienie można uznać za kontraktowe minimum. Przedsiębiorca, jako profesjonalista, powinien zadbać o to, czy wykorzystanie generacji AI nie spowoduje konieczności licencjonowania kodu źródłowego, co może mieć miejsce w przypadku, gdy pracownicy lub współpracownicy przedsiębiorcy wykonujący zamówienie skorzystają z tego typu systemów AI, które są udostępniane (najczęściej w wersjach nieodpłatnych) przez dostawców wskazujących w swoich warunkach umów (*terms and conditions*), że treści wprowadzane (*input*) lub uzyskiwane wskutek procesu generacji (*output*) są objęte licencją udzielaną na rzecz takiego dostawcy.

²⁹ Za definicją z art. 3 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) (Dz. Urz. L 2024/1689, z 12.7.2024).

Często spotykanym postanowieniem umownym jest też zobowiązanie przedsiębiorcy do współdziałania z zamawiającym w przypadku pojawienia się roszczeń osób trzecich względem zamawiającego, wstąpienie do sporu i zaspokojenie uzasadnionych roszczeń osób trzecich. Za przykład może posłużyć klauzula przygotowana przez autorów: „W przypadku zgłaszania względem zamawiającego przez osoby trzecie jakichkolwiek roszczeń związanych z naruszeniem praw własności intelektualnej do elementów Dzieła, przedsiębiorca zobowiązuje się wstąpić na wezwanie zamawiającego do toczącego się sporu oraz zaspokoić uzasadnione roszczenia osób trzecich, stwierdzone prawomocnym rozstrzygnięciem właściwego organu lub sądu lub objętych ugodą sądową lub pozasądową, pod warunkiem, że treść takiej ugody została zaakceptowana przed jej zawarciem przez przedsiębiorcę. Ponadto, przedsiębiorca zobowiązuje się zwolnić zamawiającego od obowiązku świadczenia z tego tytułu, zaś w przypadku niewykonania tego zobowiązania będzie on odpowiedzialny za szkodę zamawiającego, na którą składać się będą w szczególności zasądzone od zamawiającego koszty zastępstwa procesowego, koszty sądowe oraz inne zasądzone świadczenia”.

4. Wnioski

Wyzwania prawne związane z wykorzystywaniem w biznesie treści generowanych przez AI wynikają ze ścisłego powiązania zagadnień prawnoautorskich (wątpliwości co do zakresu pojęcia utworu i wynikającej z niego ochrony) ze skomplikowanymi zagadnieniami natury technologicznej (procesy technologiczne związane z narzędziami AI, w których wykorzystywane lub tworzone są utwory). Brak świadomego korzystania z narzędzi AI prowadzi do eskalacji ryzyka przedsiębiorstwa, wpływa na jego wycenę i powoduje ryzyko odpowiedzialności kontraktowej względem kontrahentów.

Ryzyka związane z komercyjnym wykorzystaniem treści generowanych przez AI nie są iluzoryczne, czego dowodzi coraz częstsze kwestionowanie ochrony prawnoautorskiej treści generowanych przez AI w trakcie sporów sądowych (np. dotyczących autorstwa treści stworzonych przez AI) – zarówno w krajach tradycji *common law* i w krajach azjatyckich³⁰, jak i w ramach naszego kręgu „prawno-kulturowego”

³⁰ Por. np. wyrok Sądu ds. Internetu w Pekinie z dnia 27 listopada 2023 r., Jing 0491 Min Chu No. 11279 (2023), <https://english.bjinternetcourt.gov.cn/pdf/BeijingInternetCourtCivilJudgment112792023.pdf> [dostęp 4.06.2024] oraz wyrok United States District Court – District of Columbia z dnia 18.08.2023 r., 22-1564 (BAH), https://ecf.dcd.uscourts.gov/cgi-bin/show_public_doc?2022cv1564-24 [dostęp 4.06.2024].

(por. przywołany w niniejszej analizie wyrok Sądu Miejskiego w Pradze³¹), co wskazuje na rosnące znaczenie tego zagadnienia w praktyce prawniczej.

Jednak, jak wynika z naszej analizy, pomimo że prawo nie jest jeszcze w pełni dostosowane do wyzwań związanych z AI, istnieją narzędzia prawne pozwalające umiejętnie ograniczać ryzyko związane z korzystaniem z AI w biznesie. Możliwe jest elastyczne stosowanie już istniejących instytucji prawnych do zabezpieczania ryzyk biznesowych wynikających z korzystania z AI – np. na gruncie prawa cywilnego, a w szczególności na gruncie prawa umów. Konieczne jest jednak ciągle monitorowanie zmian prawnych i technologicznych i dostosowywanie strategii zarządzania ryzykiem do nowych realiów.

Bibliografia

Akty prawne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) (Dz. Urz. L 2024/1689, z 12.7.2024).

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 226).

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2509).

Źródła

Berabi B., *Prompts for GPT-3.5 & GPT-4*, [w:] *DeepCode AI Fix: Fixing Security Vulnerabilities with Large Language Models*. Zurych 2024, <https://arxiv.org/pdf/2402.13291> [dostęp 4.06.2024].

Flisak D., *Odpowiedzi na pytania ze szkolenia pt. „Sztuczna inteligencja: zrozumieć, opanować, zastosować. Prawne aspekty funkcjonowania”*, które odbyło się 5 lutego 2024 r., LEX/el. 2024.

Interpretacja Ogólna Ministra Finansów z dnia 15 września 2020 r., Nr DD3.8201.1.2018, w sprawie zastosowania 50% kosztów uzyskania przychodów do honorarium autorskiego (Dz. Urz. MF z 2020 r. poz. 10).

Licencja GNU General Public License v.3, <https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.html> [dostęp 4.06.2024].

Okoń Z., *Czy w Midjourney można stworzyć utwór?*, <https://www.linkedin.com/pulse/czy-w-midjourney-mo%C5%BCna-stworzy%C4%87-utw%C3%B3r-zbigniew-oko%C5%84-cvywf/> [dostęp 20.05.2024].

³¹ Wyrok Sądu Miejskiego w Pradze z dnia 11 października 2023 r., 10 C 13/2023, https://justice.cz/documents/14569/1865919/10C_13_2023_10/108cad3e-d9e8-454f-bfac-d58e1253c83a, [dostęp 21.05.2024].

- Rozwadowski R., *Uregulowanie zasad działania sztucznej inteligencji jest konieczne*, <https://www.prawo.pl/prawo/sztuczna-inteligencja-a-skutki-braku-uregulowan-prawnych,522083.html> [dostęp 4.06.2024].
- Stanek A., *Kto jest twórcą, a kto zarobi na wytworach AI? Prawa autorskie a sztuczna inteligencja*, <https://www.forbes.pl/opinie/prawa-autorskie-a-sztuczna-inteligencja-kto-jest-tworca/n8tlx9b> [dostęp 4.06.2024].
- Trapova A., *Copyright for AI-generated works: a task for the internal market?*, https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10166871/1/Trapova_Trapova%20-%20Copyright%20for%20AI-generated%20works%20a%20task%20for%20the%20internal%20market%20-%20reworked_05122022_clean_final.pdf [dostęp 4.06.2024].
- Wachowska A., Ręgorowicz M., Dymek K., *Programisto, czy nadal „tworzysz”? Prawa autorskie a korzystanie z Copilot i innych narzędzi AI wspierających tworzenie oprogramowania*, <https://www.traple.pl/programisto-czy-nadal-tworzysz-prawa-autorskie-a-korzystanie-z-copilot-i-innych-narzedzi-ai-wspierajacych-tworzenie-oprogramowania/> [dostęp 21.05.2024].
- Wyrok Sądu ds. Internetu w Pekinie z dnia 27 listopada 2023 r., Jing 0491 Min Chu No. 11279 (2023), <https://english.bjinternetcourt.gov.cn/pdf/BeijingInternetCourtCivilJudgment112792023.pdf> [dostęp 4.06.2024].
- Wyrok Sądu Miejskiego w Pradze z dnia 11 października 2023 r., 10 C 13/2023, https://justice.cz/documents/14569/1865919/10C_13_2023_10/108cad3e-d9e8-454f-bfac-d58e1253c83a [dostęp 21.05.2024].
- Wyrok United States District Court – District of Columbia z dnia 18.08.2023, 22-1564 (BAH), https://ecf.dcd.uscourts.gov/cgi-bin/show_public_doc?2022cv1564-24 [dostęp 4.06.2024].

Literatura

- Flisak D., *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, LEX/el. 2018.
- Juściński P.P., *Prawo autorskie w obliczu rozwoju sztucznej inteligencji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2019, nr 1.
- Laskowska-Litak E., [w:] R. Markiewicz (red.), *Ustawy autorskie. Komentarze*, Tom I. *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2021.
- Markiewicz R., *ChatGPT i prawo autorskie Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2023, nr 2(160).
- Niewęglowski A., [w:] *idem* (red.), *Prawo autorskie. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Ożegalska-Trybalska J., [w:] R. Markiewicz (red.), *Ustawy autorskie. Komentarze*, Tom I. *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2021.
- Rabbi F., Champa A., Zibran M., Islam R., *AI Writes, We Analyze: The ChatGPT Python Code Saga*, [w:] *21st International Conference on Mining Software Repositories (MSR '24)*, April 15–16, 2024, Lisbon, Portugal.
- Wasilewski P., *Open source w umowach IT*, [w:] *Licencjonowanie i prawa autorskie w umowach IT – aspekty praktyczne*, LEX/el. 2021.

Business exploitation of content generated by ai – a practical case study of copyright risk management

Abstract

The text is focused on the business risks arising from the use of AI tools in enterprises – related to the lack of emergence of copyrights to AI generations or related to the lack of effective acquisition of copyrights to AI generations rights. The analysis contained in the text presents the genesis of the emergence of such risks, related to the level of preparation of entrepreneurs for the implementation of AI tools in their companies, and then discusses selected examples of such risks. The authors of the text focused on discussing the risks arising from the disputed legal status of AI generation under copyright law (in particular in the IT industry) and the practical consequences of not acquiring copyright in works created using AI – taking into account the jurisprudence of EU member state courts in this regard. The analysis of business risks is discussed in particular in the context of the employee-employer relationship and in the context of the employer-client relationship. The analysis in the text also includes a review of the areas of risk management related to the use of AI tools. The text also discusses solutions used by legal practitioners to secure the discussed risks, presenting and analysing examples of solutions on the grounds of contract law and examples of appropriate preparation of entrepreneurs and employees for responsible use of AI tools.

Keywords

AI, work, risk, entrepreneur, management, business